

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи

Національного транспортного

університету, д-р техн. наук, професор

Олена СЛАВІНСЬКА

«25»

05

2026 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Пасенчука Павла Васильовича
на тему: «Інноваційний механізм економічної безпеки підприємств
в умовах сталого розвитку»,
що подається на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 073 «Менеджмент»

Актуальність теми

У сучасних умовах функціонування підприємств питання забезпечення економічної безпеки набуває особливого значення. Підприємства працюють у середовищі, яке характеризується нестабільністю множини факторів. За таких обставин економічна безпека підприємства вже не може розглядатися лише як система захисту від окремих загроз. Вона поступово перетворюється на важливий елемент управління підприємством.

Особливої актуальності набуває дослідження економічної безпеки підприємств в умовах сталого розвитку. Це зумовлено тим, що сучасне підприємство має орієнтуватися не лише на отримання економічного результату, а й на довгострокову збалансованість власного розвитку. Економічна, соціальна та екологічна складові дедалі більше впливають на конкурентоспроможність підприємства, його репутацію, інвестиційну привабливість, кадрову стабільність і можливість працювати в умовах постійної невизначеності.

Традиційні підходи до забезпечення економічної безпеки не завжди відповідають сучасним потребам управління. У багатьох випадках вони залишаються орієнтованими на реагування після настання негативних подій, тоді як підприємствам необхідні проактивні інструменти попередження загроз, раннього виявлення відхилень, оцінювання непрямих втрат, прогнозування ризиків та контролю ефективності захисних заходів. Саме тому зростає потреба у формуванні інноваційного механізму економічної безпеки, який би поєднував аналітичні, організаційні, цифрові, управлінські та контрольні інструменти.

Актуальність теми дисертаційної роботи визначається необхідністю поглиблення теоретичних положень і розроблення прикладних підходів до формування інноваційного механізму економічної безпеки підприємств, який відповідав би сучасним умовам господарювання, вимогам сталого розвитку та потребам ефективного управління підприємством.

Зв'язок теми дослідження з планами науково-дослідних робіт

Дисертаційне дослідження виконано в рамках науково-дослідних робіт, що виконувались у Державному університеті інфраструктури та технологій: «Міжнародні економічні відносини в контексті концепції сталого розвитку» (2021-2024 рр., номер державної реєстрації 0121U112904), де автором досліджено міжнародний досвід досягнення цілей сталого розвитку та пріоритети їх реалізації; «Обґрунтування механізму фінансової безпеки економічних суб'єктів» (2018-2024 рр., номер державної реєстрації 0118U100060), де автором систематизовано складові економічної безпеки підприємства в умовах гібридних загроз, та Національному транспортному університеті: «Формування системи економічної безпеки за рівнями управління в умовах глобалізації, інноваційного та цифрового розвитку» (2026-2027 рр., номер державної реєстрації 0126U001249), особистий внесок автора у дослідженні зазначеної теми полягає у формуванні інструментарію оцінки рівня економічної безпеки на мікрорівні.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків, рекомендацій, які захищаються

Дисертаційна робота присвячена вирішенню актуального науково-прикладного завдання, що полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичних рекомендаціях щодо підвищення рівня економічної безпеки підприємства шляхом використання інноваційного механізму економічної безпеки підприємств в умовах сталого розвитку. За результатами проведеного дослідження сформульовано такі узагальнені висновки:

1. узагальнено основні підходи до розуміння сутності поняття економічної безпеки підприємства та визначено її як комплексну систему, що передбачає поєднання економічних, соціальних й екологічних складових у контексті забезпечення сталого розвитку. Визначено її види відповідно до функціональних сфер діяльності, що дозволило структурувати напрями забезпечення безпеки з урахуванням специфіки підприємницької діяльності. Систематизовано принципи, функції, завдання та складові економічної безпеки. Сформовано авторське бачення дефініції «система економічної безпеки підприємства»;

2. визначено місце та роль економічної безпеки підприємства в системі управління підприємством в умовах сталого розвитку на основі інтеграційного підходу. Обґрунтовано, що економічна безпека підприємства є не відокремленою функцією, а комплексною інтегрованою системою управлінського характеру. Доведено, що система економічної безпеки характеризується високим рівнем багатофункціональності та охоплює всі структурні підрозділи підприємства. Сформовано модель забезпечення рівноваги реалізації цілей сталого розвитку в управлінні економічною безпекою підприємства. Обґрунтовано роль інновацій як ключового чинника забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах трансформації зовнішнього середовища та орієнтації на цілі сталого розвитку. Систематизовано типи інновацій у контексті економічної безпеки підприємства зокрема процесні, продуктові, управлінські, маркетингові, соціальні, екологічні,

інтелектуальні, радикальні та поліпшуючі, комплексне застосування яких забезпечує формування цілісної системи захисту від внутрішніх і зовнішніх ризиків;

3. удосконалено класифікацію загроз економічній безпеці підприємства шляхом введення додаткової класифікаційної ознаки за сферами діяльності підприємства, що акцентує увагу на внутрішніх загрозах підприємства та включає виробничі, збутові, інформаційні, кадрові загрози, загрози пов'язані із юридичним супроводом, соціальною відповідальністю та внутрішнім контролем. Удосконалена класифікація формує аналітичне підґрунтя для підвищення ефективності інформаційно-аналітичного забезпечення, обґрунтування управлінських рішень та розроблення превентивних і коригувальних заходів у системі економічної безпеки підприємства;

4. досліджено системи економічної безпеки на прикладі трьох підприємств ТОВ «ПОЛЕ-ГРЕЙН», ТОВ «ОПТИМА 2011» та ПП «Автоспец». Встановлено, що більшість підприємств продовжують функціонувати в межах традиційної реактивної моделі економічної безпеки, орієнтованої переважно на усунення наслідків загроз, а не на їх своєчасне попередження та прогнозування. Доведено, що класичні системи економічної безпеки мають фрагментарний характер і зосереджуються переважно на окремих напрямках захисту. Обґрунтовано необхідність впровадження проактивної інтегрованої моделі економічної безпеки, яка забезпечує підвищення адаптивності, стійкості та формування стратегічних конкурентних переваг підприємств в умовах зростаючої невизначеності зовнішнього середовища;

5. під час вивчення інструментарію економічної безпеки встановлено, що класичні підходи до її управління, зокрема функціональний, процесний, системний і ситуаційний, зберігають теоретичну значущість, проте в умовах високої динамічності ризиків часто набувають формалізованого характеру. Доведено, що необхідною умовою формування проактивного інструментарію економічної безпеки є інтеграція цифрових технологій, зокрема Big Data, штучного інтелекту та автоматизованих систем моніторингу, а також врахування ESG-аспектів як важливої складової забезпечення економічної безпеки та конкурентоспроможності бізнесу. Визначено, що механізм економічної безпеки підприємства є інтегрованою системою, що поєднує суб'єкти та об'єкти безпеки, базові засади її забезпечення, взаємозв'язок із загальною системою управління підприємством та інноваційні адміністративно-економічні інструменти спрямовані на проактивне реагування на загрози;

6. сформовано комплексну систему індикаторів оцінювання рівня економічної безпеки підприємства з урахуванням принципів сталого розвитку, яка включає кількісні і якісні показники, визначені відповідно до функціональних процесів діяльності підприємства та релевантних видів безпеки. Урахування принципів сталого розвитку відображено у змісті та структурі сформованого набору індикаторів кожного виду безпеки, що забезпечує інтеграцію економічних, соціальних та екологічних аспектів функціонування підприємства;

7. розроблено інноваційний механізм економічної безпеки підприємств в умовах сталого розвитку, який охоплює визначення базових засад економічної

безпеки підприємства, інтеграцію системи безпеки у загальну систему управління із застосуванням інноваційного інструментарію та забезпечення збалансованої реалізації економічної, соціальної й екологічної складових сталого розвитку. Ключовим елементом запропонованого механізму є методика розрахунку інтегрального показника проактивності економічної безпеки підприємства шляхом агрегування часткових оцінок із використанням вагових коефіцієнтів, визначених методом експертного оцінювання. Сформовано шкалу оцінювання рівня економічної безпеки за допомогою імітаційного моделювання та методу Монте-Карло, відповідно до якої ідентифікують дуже низький, низький, нижче середнього, середній, достатній та високий рівень економічної безпеки;

8. проведено апробацію інноваційного механізму економічної безпеки на прикладі ТОВ «ПОЛЕ-ГРЕЙН», ТОВ «ОПТИМА 2011» та ПП «Автоспец». За результатами розрахунків інтегрального показника проактивності та визначення рівня економічної безпеки обрано ПП «Автоспец» для розробки заходів реагування, що знайшли своє відображення у Дорожній карті підвищення рівня економічної безпеки. Розраховано ефективність відповідно до трьох варіантів реагування у залежності від фінансового та ресурсного забезпечення підприємства. Встановлено підвищення рівня економічної безпеки підприємства за першими двома варіантами з середнього до достатнього рівня, а у випадку повної реалізації розроблених заходів реагування – до високого.

Основні результати дослідження, ступінь їх наукової новизни та значущості

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці інноваційного механізму економічної безпеки підприємства, оцінюванні рівня та розробці заходів реагування щодо її підвищення. Основні положення, що визначають наукову новизну дисертаційної роботи, полягають у наступному:

- вперше сформовано інноваційний механізм економічної безпеки підприємств в умовах сталого розвитку, що включає три взаємопов'язаних блоки: базові засади економічної безпеки підприємства; взаємозв'язок між системою економічної безпеки підприємства та системою управління; формування інструментарію управління економічною безпекою підприємства, що охоплює діагностику загроз, оцінку ЕБП за допомогою інтегрального показника проактивності ЕБП на основі сформованої комплексної системи індикаторів, визначення рівня ЕБП та розробку й реалізацію заходів реагування з застосуванням інноваційного інструментарію. Механізм передбачає оцінювання зміни рівня економічної безпеки підприємства після реагування та реалізації прийнятих управлінських рішень;

- удосконалено систему індикаторів оцінювання економічної безпеки підприємства як аналітичне ядро механізму управління, яка, на відміну від існуючих, побудована на принципі відповідності між функціональними сферами діяльності та видами економічної безпеки, враховуючи принципи сталого розвитку. Запропонований підхід забезпечує багаторівневу діагностику стану та вразливих елементів безпеки, а також розрахунок інтегрального показника проактивності, що дозволяє кількісно оцінити рівень економічної безпеки підприємства й обґрунтувати пріоритетні управлінські рішення;

– удосконалено шкалу оцінки рівня економічної безпеки підприємства, яка побудована із застосуванням імітаційної моделі, реалізованої засобами мови програмування Python та методу Монте-Карло. На відміну від інших, запропонована методика враховує варіативність часткових індексів під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, а також можливі сценарії розвитку подій, а саме помірний шок, сильний шок, комбінований (інформаційно-кадровий) шок. Виділено шість рівнів економічної безпеки підприємства – дуже низький, низький, нижче середнього, середній, достатній та високий;

– розвинено класифікацію загроз економічній безпеці підприємства шляхом введення додаткової класифікаційної ознаки за сферами діяльності підприємства, у межах якої акцентовано увагу на внутрішніх загрозах, зокрема виробничих, збутових, інформаційних, кадрових, пов'язаних із юридичним супроводом, соціальною відповідальністю та внутрішнім контролем. Удосконалена класифікація формує аналітичне підґрунтя для підвищення ефективності інформаційно-аналітичного забезпечення, обґрунтування управлінських рішень та розроблення превентивних і коригувальних заходів у системі економічної безпеки підприємства, що сприяє зміцненню його стійкості та конкурентоспроможності в умовах зростаючої невизначеності;

– набув подальшого розвитку понятійно-термінологічний апарат щодо «системи економічної безпеки підприємства», яка на відміну від існуючих, трактується як складна багаторівнева інтегрована система управлінського характеру, що об'єднує взаємопов'язані інструменти, механізми та суб'єкти захисту, функціонування яких спрямоване на забезпечення стійкого, безперервного та результативного розвитку підприємства шляхом своєчасного виявлення, попередження й нейтралізації внутрішніх і зовнішніх загроз (у тому числі гібридного характеру), адаптації до трансформацій середовища та захисту економічних інтересів на рівні структурних підрозділів і підприємства в цілому;

– набув подальшого розвитку інтегрований підхід до визначення місця системи економічної безпеки у системі управління підприємством та їх взаємозв'язку, у межах якого встановлено, що економічна безпека, завдяки наявності значної кількості взаємопов'язаних складових, функціонує як самостійна система, яка, з одного боку, інтегрована в систему управління підприємством як її функціональний елемент, а з іншого – виконує роль адаптивного «буфера», що забезпечує стійкість підприємства до впливу внутрішніх і зовнішніх загроз та підтримує безперервність його розвитку;

– набула подальшого розвитку систематизація типів інновацій у контексті економічної безпеки підприємства, зокрема процесних, продуктових, управлінських, маркетингових, соціальних, екологічних, інтелектуальних, радикальних та поліпшуючих, комплексне застосування яких забезпечує формування цілісної системи захисту від внутрішніх і зовнішніх ризиків та сприяє реалізації цілей сталого розвитку.

Практичне значення роботи.

Практичне значення одержаних результатів наукового дослідження полягає в тому, що основні наукові положення дисертаційної роботи доведено до рівня

методичних розробок та практичних рекомендацій, які можуть бути використані в управлінні системою економічної безпеки на підприємствах. Результати проведеного дисертаційного дослідження знайшли своє практичне застосування в діяльності ТОВ «ОТПІМА 2011», ТОВ «ПОЛЕ-ГРЕЙН» та ПП «Автоспец» та у освітній процес Національного транспортного університету при викладанні навчальних дисциплін: «Аналіз господарсько-фінансової діяльності підприємств», «Економічний аналіз», «Міжнародна безпека», (акт впровадження № 130/01-08 від 16.03.2026 р.).

Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора

Результати дисертаційної роботи опубліковано у:

1. Пасенчук П.В., Ковбатюк М.В., Шкляр В.В. Взаємозв'язок видів безпеки та їх систематизація за рівнями економічних систем. Цифрова економіка та економічна безпека. 2023. Вип. 7(07). С. 16-22. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.7-3> URL: <https://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/181/167> (0,58 друк. арк.).

Особистий внесок здобувача: здійснено систематизацію видів безпеки за рівнями економічних систем. (0,19 друк. арк.).

2. Пасенчук П.В. Модель забезпечення кадрової безпеки в умовах трансформації економічної безпеки підприємства. Збірник наукових праць Державного університету інфраструктури та технологій: Серія «Економіка і управління». К.: ДУІТ, 2024. Вип. 56. С. 67-75. DOI: <https://doi.org/10.32703/2664-2964-2024-56-67-75> URL: <https://em.duit.in.ua/index.php/home/article/view/206/197> (0,69 друк. арк.).

3. Пасенчук П.В. Концептуальні засади формування інноваційного механізму економічної безпеки підприємств в умовах сталого розвитку. Економіка і суспільство. 2025. № 82. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-148> URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/7355/7311> (0,76 друк. арк.).

4. Пасенчук П.В. Удосконалення класифікації видів загроз економічній безпеці підприємства. Бізнес Інформ. 2026. №1. С. 364-372. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2026-1-364-372> URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2026-1_0-pages-364_372.pdf (0,74 друк. арк.).

5. Pasenchuk P., Kovbatiuk M., Shkliar V. Methodology for assessing the level of economic security of an enterprise. Baltic Journal of Economic Studies. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2025. Vol. 11(5). pp. 80-91. ISSN 2256-0742 DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-5-80-91> URL: <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/3079/3049> (Web of Science, 1,1 друк. арк.).

Особистий внесок здобувача: сформовано систему індикаторів оцінки економічної безпеки підприємства та шкалу визначення її рівня. (0,37 друк. арк.).

6. Пасенчук П.В. Складові економічної безпеки підприємства в умовах гібридних загроз. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів: теоретико-прикладні аспекти: колективна монографія. Х.: Видавництво Іванченка І. С., 2024. С. 310-335. DOI: <https://doi.org/10.32703/978-617-8332-60-0> URL: https://files.duit.edu.ua/uploads/%D0%A1%D0%B0%D0%B9%D1%82/3_%D0%9D%D0%90%D0%A3%D0%9A%D0%90/scientific-publications/monographs/kravchenko-26-06-2024.pdf (1,19 друк. арк.).

Апробація результатів дослідження

Теоретичні, методичні та практичні положення дисертаційної роботи були представлені та отримали позитивну оцінку на:

- міжнародній науково-практичній конференції «Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці» (м. Харків, 22 листопада 2022 року);
- міжнародній науково-практичній конференції «Інформаційні технології та цифрова економіка» (м. Київ, 4-5 травня 2023 року, 9-10 травня 2024 р.);
- міжнародній науково-практичній конференції «Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці» (м. Київ, 22 листопада 2023 року, 17 жовтня 2024 року);
- міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна парадигма економічної безпеки: інноваційні механізми імплементації» (м. Кропивницький, 30 січня 2025 р.);
- міжнародній науково-практичній конференції «Стійкість освіти і науки в умовах трансформації» (м. Київ, 21-22 травня 2025 року),
- всеукраїнській науково-практичній конференції «Всеукраїнська науково-практична конференція здобувачів вищої освіти, молодих вчених та викладачів» (м. Київ, 4-6 квітня 2023 року);
- всеукраїнських науково-практичних конференціях «Виклики та перспективи розвитку транспортної інфраструктури України» (м. Київ, 3-5 квітня 2024 року, 22-24 квітня 2025 року).

Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення

Дисертація складається із вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (279 найменувань), додатків.

Дисертаційна робота викладена на 299 сторінках машинописного тексту, проілюстрована 20 рисунками та 15 таблицями. Основна текстова частина становить 203 сторінки.

Текст дисертації викладено науковою мовою, логічно та послідовно. Структура дисертації, мова та стиль викладення відповідають вимогам, які ставить до дисертацій Міністерство освіти і науки України. Застосована в роботі наукова термінологія є загальновизнаною, стиль викладення результатів теоретичних і практичних досліджень, нових наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечує доступність їх сприйняття та використання.

Робота є самостійно виконаною, завершеною науково-дослідною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну науково-прикладну задачу формування інноваційного механізму економічної безпеки підприємств в умовах сталого розвитку. Основні наукові результати дисертаційного дослідження опубліковано у фахових наукових виданнях України та за кордоном, що підтверджує їх наукову значущість і відповідність тематиці роботи.

Загальний висновок

Враховуючи вищенаведене, дисертаційна робота П. В. Пасенчука «Інноваційний механізм економічної безпеки підприємств в умовах сталого розвитку», що представлена до розгляду на розширеному засіданні кафедри теоретичної та прикладної економіки Навчально-наукового інституту управління, технологій та правових наук Національного транспортного університету, відповідає вимогам щодо оформлення згідно Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017.

Дисертаційна робота та публікації здобувача відповідають вимогам п. 6-9 Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. Тому, дисертаційна робота П. В. Пасенчука на тему «Інноваційний механізм економічної безпеки підприємств в умовах сталого розвитку» може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Головуюча

на розширеному засіданні
завідувачка кафедри економіки, маркетингу
та бізнес-адміністрування,
д-р екон. наук, професор

Вікторія ЯНОВСЬКА

Рецензенти:

професор кафедри економіки,
д-р екон. наук, професор

Олена ПАРФЕНТЬЄВА

доцент кафедри економіки, маркетингу
та бізнес-адміністрування,
д-р філос., доцент

Анастасія УСТІЛОВСЬКА

Секретар

на розширеному засіданні,
доцент кафедри теоретичної
та прикладної економіки,
канд. екон. наук, доцент

Іванна СТІЛОК